

EKONOMSKA VREDNOST NEPROFITNOG SEKTORA U SRBIJI U 2013. I 2014. GODINI

sa komparativnom analizom zemlja Zapadnog Balkana i Turske

Ekonomska vrednost neprofitnog sektora u Srbiji u 2013. i 2014. godini

sa komparativnom analizom zemlja Zapadnog Balkana i Turske

SADRŽAJ

Uvodne napomene Građanskih inicijativa.....	4
Zahvalnica.....	4
Uvod.....	4
Metodologija	6
Merenje ekonomske vrednosti civilnog društva - međunarodni naponi	6
Uporedna analiza ekonomske vrednosti neprofitnog sektora u regionu	7
Stanje sa prikupljanjem podataka u regionu.....	7
Uporedna tabela na nivou regiona.....	9
Broj OCD po zemljama.....	10
Broj stanovnika po jednoj OCD	10
Učešće ukupnih prihoda OCD u BDP u %.....	11
Prosečan prihod po jednoj OCD (u EUR)	11
Broj zaposlenih u OCD	12
Prosečan broj zaposlenih po jednoj OCD.....	13
Učešće zaposlenih u OCD u ukupnoj zaposlenosti u zemlji	13
Zajedničke preporuke na nivou regiona	14
Stanje sa prikupljanjem podataka u Srbiji.....	16
Ključni ekonomski podaci o neprofitnom sektoru u Srbiji u 2013. i 2014. godini	17
Tabelarni prikaz podataka za udruženja, fondacije i zadužbine u 2013. i 2014. godini.....	17
Prihodi OCD u 2013. i 2014. godini	19
Ukupni prihodi OCD u 2013. godini i 2014. godini.....	19
Struktura prihoda OCD u 2013. godini i 2014.godini	20
Struktura rashoda OCD u 2013. godini i 2014. godini.....	20
Zaposleni u OCD u 2013. godini i 2014.godini	21
Preporuke za Srbiju	22
Prilozi.....	23
Prilog 1. Statistički podaci - Ekonomska vrednost neprofitnog sektora - Prva radna verzija	23
Prilog 2. Statistički podaci - Ekonomska vrednost neprofitnog sektora - finalna verzija	24

Uvodne napomene Građanskih inicijativa

Ovaj izveštaj predstavlja deo regionalnog izveštaja „*Ekonomska vrednost neprofitnog sektora u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj*”¹, pripremljenog u okviru projekta *Tekovine balkanskog civilnog društva - jačanje potencijala i kapaciteta civilnog društva za javno zastupanje i monitoring* koji sprovode članice BCSDN mreže. Tim Građanskih inicijativa (Dubravka Velat i Dejana Stevkovski) uneo je nove podatke za 2014.godinu i pripremio komparativnu analizu podataka iz 2013. i 2014.godine za Srbiju.

Važno je napomenuti da se izneti podaci za 2103.godinu unekoliko razlikuju u odnosu na one iz regionalnog izveštaja imajući u vidu da je kao osnovni izvor ekonomskih podataka za OCD korišćen Godišnji bilten finansijskih izveštaja sa preliminarnim podacima za 2014.godinu u kojima su dati nešto drugačiji podaci za 2013. u odnosu na ranije izvore APRa. Radi se o zanemarljivim razlikama.

Zahvalnica

Izveštaj o *Ekonomskoj vrednosti neprofitnog sektora u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj* pripremila je Dubravka Velat uz podršku članova izvršne kancelarije Balkanske mreže za razvoj civilnog društva (u daljem tekstu BCSDN) i njenih članica. Želimo da se zahvalimo članicama BCSDN mreže: Centru za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) iz Crne Gore, Centru za promociju civilnog društva (CPCD) iz Bosne i Hercegovine, Institutu za demokratiju i medijaciju (IDM) iz Albanije, Kosovskoj fondaciji za civilno društvo (KCSF) sa Kosova*², Makedonskom centru za međunarodnu saradnju (MCIC) iz Makedonije, Građanskim inicijativama (GI) iz Srbije i Fondaciji trećeg sektora Turske (TUSEV) iz Turske za dostavljene podatke, povratne informacije i vođstvo u izradi ovog dokumenta i formulisanju preporuka. Naročito želimo da se zahvalimo Dubravki Velat za njen trud u sastavljanju i analizi podataka, kao i za vođenje ovog procesa.

Uvod

Ovaj izveštaj je pripremljen kao deo četvorogodišnjeg projekta “*Tekovine balkanskog civilnog društva – jačanje potencijala zagovaranja i praćenja i kapaciteta organizacija civilnog društva*”³, finansiranog od strane EU u okviru “Partnerskih programa za organizacije civilnog društva”, sufinansiranog od strane Balkanskog fonda za demokratiju (BTD). Sprovodi ga Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN) sa 11 partnera iz EU, Zapadnog Balkana i Turske u periodu između 2012 – 2016. godine.

Ovaj projekat je postavio sledeća dva opšta cilja: 1) Jačanje osnova za praćenje i javno zastupanje za teme vezane za obezbeđivanje podsticajnog okruženja i održivosti civilnog društva na regionalnom i nacionalnom nivou; 2) Jačanje struktura za integraciju OCD i učešće u politikama EU i procesima pristupanja na evropskom i nacionalnom nivou.

Očekuje se ostvarenje više rezultata, a među njima je, za ovo istraživanje, naročito relevantan onaj vezan za Prioritet 2: “Državne institucije prepoznaju ekonomsku vrednost OCD i razvijaju ključne strategije za održivost ekonomskih i ljudskih resursa”. Ovo istraživanje je posledica jednog od glavnih nalaza iz

---

¹ <http://www.gradjanske.org/izvestaj-o-ekonomskoj-vrednosti-neprofitnog-sektora-u-zemljama-zapadnog-balkana-i-turskoj/>

² Ova oznaka je bez prejudiciranja stavova o statusu i u skladu je sa Rezolucijom 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti.

³ Balkan Civil Society Acquis - Strengthening the Advocacy and Monitoring Potential and Capacities of CSOs

prvog regionalnog izveštaja o praćenju podsticajnog okruženja za OCD⁴ iz 2013. godine: “Trebalo bi da postoji dobro organizovan sistem za prikupljanje statističkih informacija o OCD i osiguravanje javne dostupnosti svih podataka, kao i da se ovi podaci koriste u razvoju politika za podršku i razvoj ovog sektora”, što je takođe prepoznato u "Smernicama EU za podršku civilnom društvu u zemljama proširenja za period između 2014 – 2020. godine"⁵.

Da bi se ostvarili ovi prioriteti, pokrenuto je istraživanje **Ekonomska vrednost neprofitnog sektora u zemljama Zapadnog Balkana i Turske**, razvijanjem upitnika za prikupljanje prvih podataka u septembru 2014. godine. U oktobru je inicirano utvrđivanje postojanja takvih podataka unutar svake zemlje učesnice u programu, nakon čega je usledila regionalna radionica svih partnera na projektu, u Beogradu, Srbiji, 3. i 4. novembra 2014. godine. Cilj radionice je bio da se razvije zajedničko razumevanje, osnovni plan i proces za prikupljanje podataka za sve države koje su doprinele ovom istraživanju. Ove pripreme su rezultirale prikupljanju podataka iz sedam država, njihovom analizom i interpretacijom koje su obavljene između juna i novembra 2015. godine.

Cilj ovog istraživanja je da omogući veću dostupnost statističkih podataka o karakteristikama finansijskih i ljudskih resursa civilnog društva. Jedan od ciljeva je takođe da se dovedu u pitanje mitovi o finansijskim parametrima i veličini sektora (godišnjim budžetima, visini plata, broju zaposlenih) i da se dobije dublji uvid u sektor i njegov uticaj na razvoj i sprovođenje politika. Istraživanje takođe treba da oslikava značaj sektora za društvo i podigne svest među državnim akterima o potrebi za podrškom putem državnih budžeta i drugih resursa. Konačno, očekuje se da državne institucije uključenih zemalja prepoznaju ekonomski značaj OCD i razviju ključne strategije za održivost ekonomskih i ljudskih resursa u civilnom društvu.

Ovo istraživanje po prvi put daje pregled trenutnog stanja u prikupljanju, analizi i predstavljanju podataka u vezi sa neprofitnim sektorom, u sedam država uključenih u istraživanje: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu*, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Turskoj. Ono pruža informacije o kvalitetu i pouzdanosti podataka o ekonomskom uticaju sektora u tim državama, uključujući i izazove sa kojima se suočavaju OCD u prikupljanju relevantnih podataka. Štaviše, ovo dubinsko istraživanje mapira i ilustruje finansijske kapacitete, veličinu, proizvode i vrednost sektora u odnosu na celokupnu ekonomiju. Ono će doprineti procesu legitimizacije neprofitnog sektora i aktivnosti u regionu otkrivanjem njegove pozicije u zaposlenosti i ekonomskom razvoju, što se često zanemaruje.

Termin “neprofitni sektor” se u ovom istraživanju odnosi na nedržavne, dobrovoljne strukture u kojima se ljudi organizuju kako bi ostvarili zajedničke ciljeve i ideale, a formalno su registrovane i ustanovljene kao udruženja i fondacije u zavisnosti od relevantnih zakona⁶. U zavisnosti od države, pravna definicija može da obuhvati: sport, lov, profesionalne, verske ili druge vrste hobi asocijacija. Termini “neprofitno”, “neprofitni sektor”, “civilno društvo” i “sector civilnog društva” se koriste naizmenično u ovom izveštaju.

Istraživanje je podeljeno u dva glavna poglavlja: komparativnu analizu i analizu svake zemlje. Poglavlje sa komparativnom analizom daje pregled opštih izazova u sakupljanju podataka u svih sedam zemalja, grafički prikaz ključnih ekonomskih parametara, kao i zajedničke preporuke relevantne za ceo region.

Poglavlja sa analizama za svaku zemlju daju detaljniji opis stanja u vezi sa sakupljanjem podataka, izazovima, preprekama, detaljnije ekonomske podatke koje je obezbedio svaki partner, kao i specifične

---

⁴ <http://monitoringmatrix.net/regional/>

⁵ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf

⁶ Prilagođeno iz Smernica EU za podršku civilnom društvu u zemljama proširenja za period između 2014 – 2020; http://www.civilnodrustvo.gov.rs/upload/old_site/2012/10/ELARG-Guidelines-CS-support-Final-14102013.pdf

preporuke za svaku državu sa ciljem razvoja kampanja javnog zastupanja koje se zalažu za uvođenje sistematičnijeg i standardizovanog prikupljanja podataka i njihovu dostupnost.

U ovom dokumentu, preveden je deo koji se odnosi na komparativne podatke, kao i deo istraživanja koji se odnosi na Srbiju, sa dopunama za 2014. godinu.

Metodologija

U prvoj fazi sprovođenja projekta je dogovorena standardizovana metodologija. Istraživanje je započelo analizom različitih dokumenata, kako bi se prikupile informacije o ranije korišćenim metodologijama za predstavljanje "ekonomske strane" sektora.

Početak je bio "Priručnik UN o neprofitnim institucijama u Sistemu nacionalnih računa"⁷, razvijenog od strane John Hopkins Centra za studije civilnog društva u saradnji sa Odeljenjem za statistiku UN i Međunarodnom grupom tehničkih stručnjaka, u izdanju UN iz 2003. godine. Ovaj priručnik poziva po prvi put nacionalne zavode/institucije za statistiku da proizvedu redovne "satelitske izveštaje"⁸ o neprofitnim institucijama i volontiranju i obezbeđuje detaljne smernice za to. U martu 2013. godine tim autora na čelu sa Lesterom M. Salamonom sa John Hopkins Univerziteta (Centar za studije civilnog društva)⁹, objavio je "Stanje globalnog civilnog društva i volontiranja – najnoviji nalazi iz primene UN Priručnika o neprofitnim institucijama", što je još jedan vredan izvor informacija.

Pored toga, istraživane su druge slične publikacije iz EU zemalja o ekonomskoj vrednosti ovog sektora, kako bi se obezbedile informacije o ključnim relevantnim podacima za prikupljanje u ovom istraživanju (na primer publikacija iz Italije¹⁰, Velike Britanije¹¹ i ILO priručnik o merenju volonterskog rada¹²).

Merenje ekonomske vrednosti civilnog društva - međunarodni naponi

Priroda finansija neprofitnog sektora i dostupni podaci stvaraju poteškoće za kvantitativno merenje vrednosti sektora za širu ekonomiju. Trenutno, nekoliko inicijativa i novina se dešavaju i najavljene su u ovoj oblasti:

- Ažuriran **UN Priručnik o UN Satelitskim računima** biće objavljen 2016.godine

---

⁷ Statističko odeljenje Ujedinjenih nacija, Priručnik o neprofitnim institucijama u sistemu nacionalnih računa, *Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts*. Series F, No. 91., St/ESA/Stat/Ser.F/91. (Njujork, Ujedinjene nacije, 2003). [U daljem tekstu UN *NPI Handbook*, 2003]. Ovo će ažurirati rezultate objavljene tokom 2007. godine koji se odnose na prvih 8 zemalja koje su primenile *NPI Handbook* (Salamon et. al., 2007). Zemlje koje su pokrivene izveštajem su: Australija, Belgija, Brazil, Kanada, Češka republika, Francuska, Izrael, Japan, Kirgistan, Meksiko, Novi Zeland, Norveška, Portugal, Tajland i SAD. Strogo govoreći, SAD nisu proizvele u punoj meri NPI satelitski račun, već su proizvele seriju tabela sa podacima koje su uporedive sa tabelama koje se pripremaju u okviru NPI satelitskih računa.

⁸ Satelitski računi predstavljaju integralni deo sistema nacionalnih računa (SNA). Oni čine povezan sistem tabela, računa i bilansnih stavki zabeleženih na godišnjem nivou. Njihov značaj proizlazi iz činjenice da predstavljaju dosledan skup indikatora koji obezbeđuje preciznu sliku o specifičnim segmentima ekonomije (na primer turizam, neplaćeni rad kod kuće, okruženje, neprofitne institucije ...)

⁹http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2013/04/JHU_Global-Civil-Society-Volunteering_FINAL_3.2013.pdf; authors: Lester M. Salamon, S. Wojciech Sokolowski, Megan A., Haddock, Helen S. Tice

¹⁰ http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_it_en.pdf

¹¹ <http://data.ncvo.org.uk/a/almanac15/economic-value/>

¹² http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf

- **GuideStar** (<http://www.guidestar.org/Home.aspx>) je najveći svetski izvor informacija o neprofitnim organizacijama. U pitanju je globalni softver paket koji prikuplja i čini dostupnim podatke o neprofitnim organizacijama: misiju, legitimitet, uticaj, reputaciju, finansije, programe, transparentnost, upravljanje i sl. Sve organizacije mogu da registruju i postave svoje izveštaje na Internet.

- **Uticaj trećeg sektora (TSI)** (<http://thirdsectorimpact.eu/>) je istraživački projekat usmeren ka razumevanju veličine i razmera trećeg sektora u Evropi, njegovog trenutnog i potencijalnog uticaja i prepreka koje sprečavaju treći sektor da u potpunosti doprinosi dobrobiti kontinenta. Jedna od oblasti ovog projekta je i merenje. Mali broj zemalja redovno proizvodi sistematske empirijske podatke o bilo kom značajnijem delu trećeg sektora. One koje to čine često koriste nacionalne pravne definicije, što čini komparativno proučavanje težim. TSI će predložiti statističke alate za merenje trećeg sektora u Evropi, polazeći od sledećih metodoloških pretpostavki: mere moraju da uzmu u obzir posebne karakteristike trećeg sektora, naročito činjenicu da se veliki deo njegove aktivnosti sprovodi za različite aktivnosti koje primarno nisu lukrativne. Finansijske mere ne iscrpljuju osobine sektora. Pošto je karakter sektora prilično fluidan i zbog ograničenja postojećih izvora podataka, merenja mogu da uključe broj entiteta u obimu ljudskih resursa koje ove organizacije uključuju.

Početni spisak potencijalnih podataka je razvijen i raspravljan među partnerima (videti Prilog 1) tokom beogradske radoionice 3. i 4. novembra 2014. godine, koji su radili sopstvena istraživanja o dostupnosti podataka. Kroz proces konsultacija je dogovoreno da se smanji broj podataka za obradu, pošto je prethodni proces otkrio ozbiljan nedostatak podataka u skoro svim zemljama. Dakle, razvijen je upitnik sa sedam ključnih podataka, uključujući: ukupne prihode, strukturu prihoda, ukupne rashode, strukturu rashoda, rashode za porez (PDV + porez na lični dohodak + profit), broj zaposlenih i broj volontera (videti Prilog 2). Zaključeno je da je ovo optimalan broj podataka za početno sakupljanje, imajući u vidu procenjen nivo njihove dostupnosti u svim zemljama.

Partneri uključeni u razvoj istraživanja su sledeće članice BCSDN mreže: Institut za demokratiju i medijaciju (Albanija), Centar za promociju civilnog društva (Bosna i Hercegovina), Kosovska fondacija za civilno društvo (Kosovo*), Makedonski centar za međunarodnu saradnju (Makedonija), Centar za razvoj nevladinih organizacija (Crna Gora), Građanske inicijative (Srbija) i TUSEV (Turska).

Metodologija je kombinovala direktne kontakte partnera sa državnim institucijama radi obezbeđivanja podataka, kao i analizu dokumenata, postojećih statističkih i finansijskih podataka već dostupnih od strane državnih institucija (npr. ministarstva finansija/poreske uprave, nacionalni registri, zavodi za statistiku, penzijski fondovi i drugo). Analiza dokumenata je posebno relevantna za opštu populaciju (popis stanovništva, procene stanovništva) i opšte ekonomske podatke (ukupna zaposlenost, BDP).

Ova metodologija je omogućila uključenim partnerima da procene koji se podaci skupljaju, koja je količina podataka dostupna i može da se prikupi, postavljajući time osnovu za javno zastupanje za poboljšanje bilo prikupljanja bilo dostupnosti podataka u narednim godinama.

Uporedna analiza ekonomske vrednosti neprofitnog sektora u regionu

Stanje sa prikupljanjem podataka u regionu

OCD nisu prepoznate kao značajna i rastuća ekonomska snaga, zbog čega ili ne postoje ili su ograničeni podaci o sektoru u skoro svim zemljama. Ukoliko podaci postoje, oni se uglavnom ne prikupljaju od

strane zvaničnih statističkih institucija (zavoda), već češće od strane drugih institucija kao što su nacionalni registri, poreske uprave, različita ministarstva, penzioni fondovi i druga tela.

Među zemljama postoje značajne razlike u načinu na koji se predstavlja struktura prihoda i rashoda, pa je regionalno poređenje urađeno samo na nivou zbirnih podataka. Kada podaci postoje, oni se ne obrađuju na način da su vidljive karakteristike neprofitnog sektora. Prilikom obrade, OCD se ne odvajaju od drugih sektora (na primer, podaci o zaposlenosti, plate). Primer koji može da bude dobra početna osnova za druge zemlje je „Godišnji izveštaj o finansijskom poslovanju neprofitnih institucija u Srbiji, koji objavljuje Agencija za privredne registre (APR). Ova publikacija je javno dostupna na njihovom sajtu, međutim i ovaj izveštaj može da bude poboljšan u smislu nivoa detalja koji obezbeđuje.

BCSDN partneri su se prilikom traženja podataka suočili sa različitim izazovima, uključujući „ćutanje administracije“, odbijanje da dostave podatke po osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama i zahtevima da se plati dostava podataka. U nekoliko zemalja je bilo posebno teško sarađivati sa poreskom upravom. U nekim situacijama, ni institucije ni partneri nisu bili svesni postojanja podataka. Na primer, penzioni fond se u nekoliko zemalja pokazao kao veoma važan izvor informacija o zapošljavanju, što nije bilo na „radaru“ prilikom inicijalnog traženja podataka.

U Albaniji, Crnoj Gori i Srbiji različita strateška dokumenta prepoznaju značaj sistematskog prikupljanja podataka, dok se u drugim zemljama u ovim dokumentima uopšte ne pominju statistički podaci o OCD. Crna Gora i Makedonija su jedine dve zemlje koje su imenovale predstavnika OCD u statističkim savetima, iako se čini da ova imenovanja nisu u potpunosti iskorišćena.

U većini zemalja nema podataka o troškovima za poreze (PDV + porez na lični dohodak + profit).

Osim Turske, nijedna zemlja nije obezbedila podatke o broju volontera. Međutim, i ovaj podatak je pod znakom pitanja pošto u Turskoj ne postoji zvanična definicija volontera, pa je prilično visok nivo proizvoljnosti u prijavljivanju broja volontera. Usled nedostatka podataka o broju volontera nije bilo moguće izračunati ni broj časova volontiranja, a samim time ni vrednost volontiranja. Da je ova vrednost izračunata, to bi moglo značajno da doprinese ekonomskoj vrednosti sektora.

Ovaj izveštaj predstavlja različite prakse u prikupljanju i raspoloživosti podataka o OCD, što predstavlja odlično polazište da se pomogne OCD da koriste iskustva jedni drugih radi poboljšanja situacije u svojim zemljama.

Naredna tabela daje pregled ključnih podataka za svih sedam zemalja, a posle nje slede grafikoni sa komparativnim podacima. Kako bi se ekonomski pokazatelji o OCD stavili u kontekst, tabela je obogaćena i podacima o stanovništvu, ukupnom broju OCD, BDP i ukupnoj zaposlenosti u svakoj zemlji.

Svi finansijski podaci su dati u evrima. Važno je naglasiti da su su podaci dati za različite godine (od 2013 do 2015), budući da njihovo prikupljanje i raspoloživost varira od zemlje do zemlje. Bez obzira na ove razlike, smatramo da su podaci ilustrativni i da daju dovoljno informacija za upoređivanje. Takođe, oni su dobra osnova da se prate trendovi u ovoj oblasti.

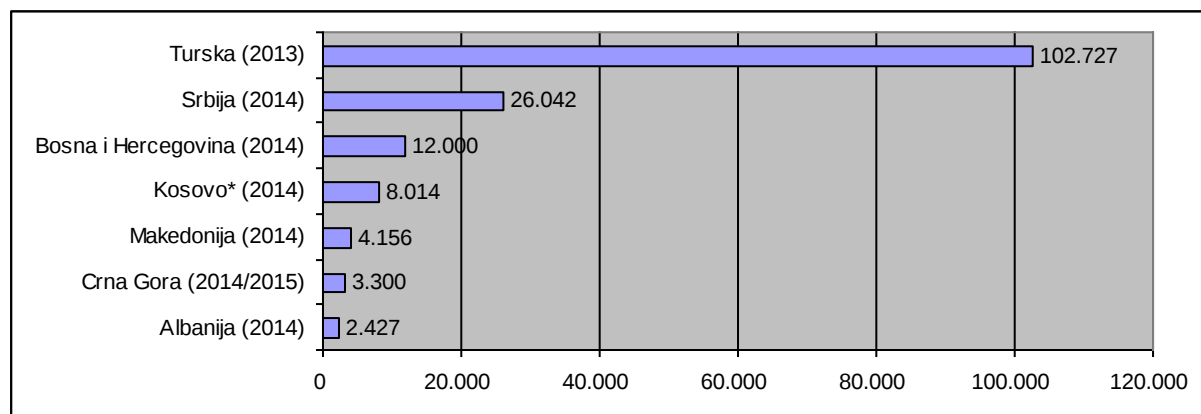
Uporedna tabela na nivou regiona¹³

	Albanija (2014)	Bosna i Hercegovina (2014)	Crna Gora (2014/2015)	Kosovo* (2014)	Makedonija (2014)	Srbija (2014) ¹⁴	Turska (2013)
Stanovništvo	2.800.138	3.791.622	620.029	1.844.553	2.069.172	7.186.862	76.667.864
Broj OCD	2.427	12.000	3.300	8.014	4.156	26.042	102.727
Broj stanovnika na jednu OCD	1.154	316	188	230	498	276	746
<u>Podaci o ekonomskom poslovanju OCD</u>							
<u>BDP</u>	10.059.000.000	13.667.000.000	3.425.000.000	5.326.700.000	8.535.000.000	33.318.600.000	616.345.000.000
<u>% ukupnih prihoda OCD u BDP</u>	0,25%	N/A	0,58%	N/A	0,96%	0,75%	1,34%
Ukupan prihod OCD	25.372.256	N/A	19.889.292	N/A	81.516.756	251.841.803	8.282.157.668
Prosečan prihod po jednoj OCD	10.454	N/A	6.027	N/A	19.614	9.671	80.623
Ukupni rashodi OCD	24.826.390	N/A	N/A	N/A	60.226.397	236.409.752	4.916.022.161
Rashodi za poreze (VAT+porezi na lični dohodak + profit)	3.033.325	N/A	2.412.946	N/A	N/A	N/A	N/A
Broj zaposlenih u OCD	7.505	N/A	776	8.743	1.897	6.651	50.976
Ukupan broj zaposlenih u zemlji	1.048.908	N/A	210.900	338.400	501.788	1.845.494	25.933.000
% zaposlenih u OCD u odnosu na ukupnu zaposlenost	0,72%	N/A	0,37%	2,58%	0,38%	0,36%	0,20%
Prosečan broj zaposlenih po jednoj OCD	3,09	N/A	0,24	1,09	0,46	0,26	0,50
Broj volontera	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	1.183.435

¹³ U odnosu na originalni izveštaj, podaci u ovoj tabeli su inovirani za Srbiju i odnose se na 2014.godinu

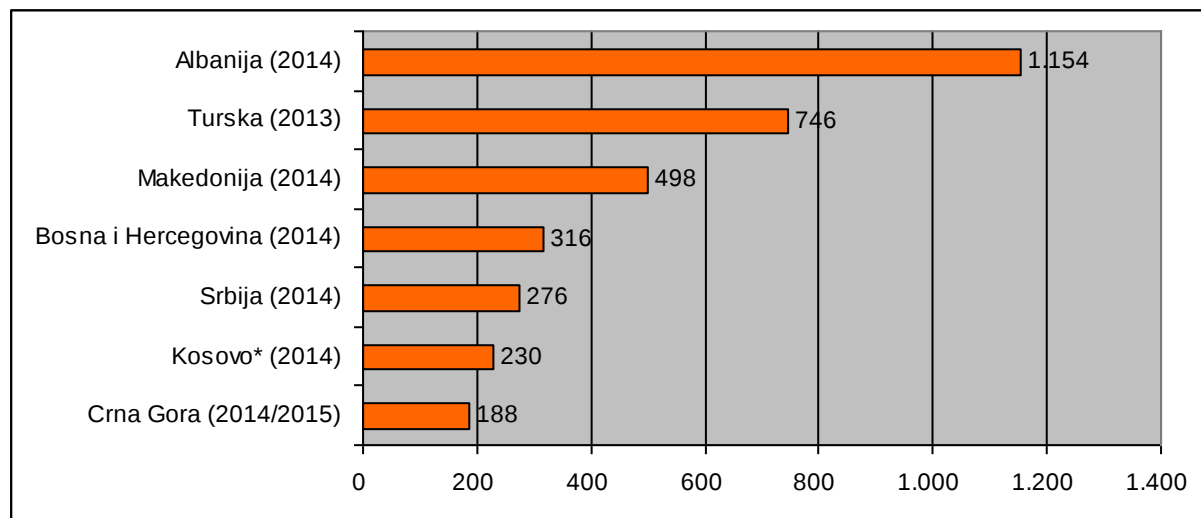
¹⁴ Podaci o BDP, prihodima i rashodima su dati u evrima, prema prosečnom godišnjem kursu EUR - izvor Narodna Banka Srbije.

Broj OCD po zemljama

Imajući u vidu veličinu svake od zemalja uključene u istraživanje, bilo je očekivano da je u Turskoj najveći broj OCD, dok je Srbija na drugom mestu po broju OCD. Albanija ima najmanji broj OCD, dok Kosovo* i Crna Gora imaju relativno visok broj OCD u odnosu na broj stanovnika.

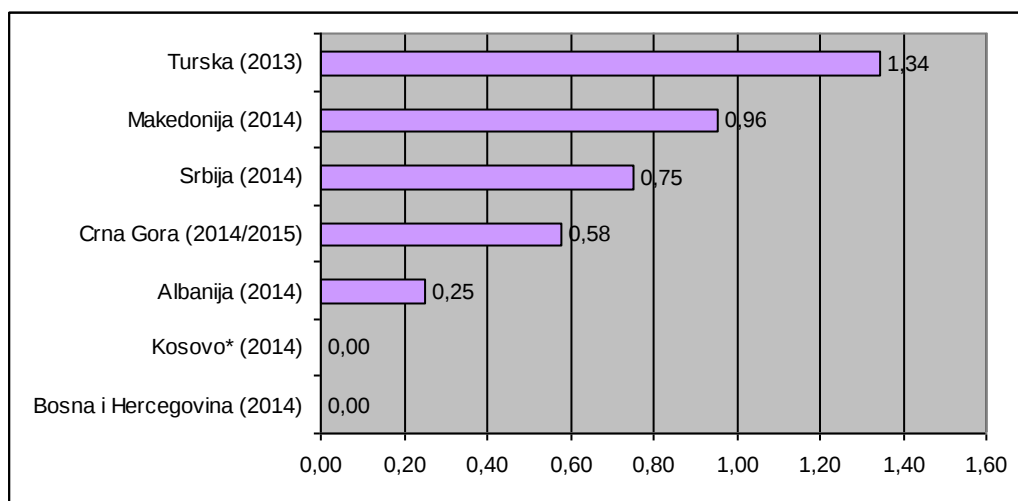
Broj stanovnika po jednoj OCD

Broj stanovnika po jednoj OCD može da bude ilustracija građanskog aktivizma. Na primer, moguće je da manji broj građana po OCD vodi ka višem nivou aktivizma, mada istovremeno može da znači da postoji inflacija u broju OCD, koje ne moraju nužno sve biti i aktivne. Albanija ima najveći broj građana po jednoj OCD (1.154), dok je najniža brojka u Crnoj Gori (188). U Srbiji je prosečno 276 stanovnika po jednoj OCD. Ovi podaci mogu da se uporede sa podacima

"Međunarodnog izveštaja o civilnom društvu"¹⁵, koji je pripremila Odeljenje za udruženja Ministarstva unutrašnjih poslova Turske u julu 2013. godine. U ovom izveštaju je navedeno da se prosečan broj građana po jednoj OCD kreće od 95 u Hrvatskoj, 138 u Nemačkoj, 143 u Mađarskoj, 198 u SAD, 203 u Kanadi i 344 u Velikoj Britaniji.

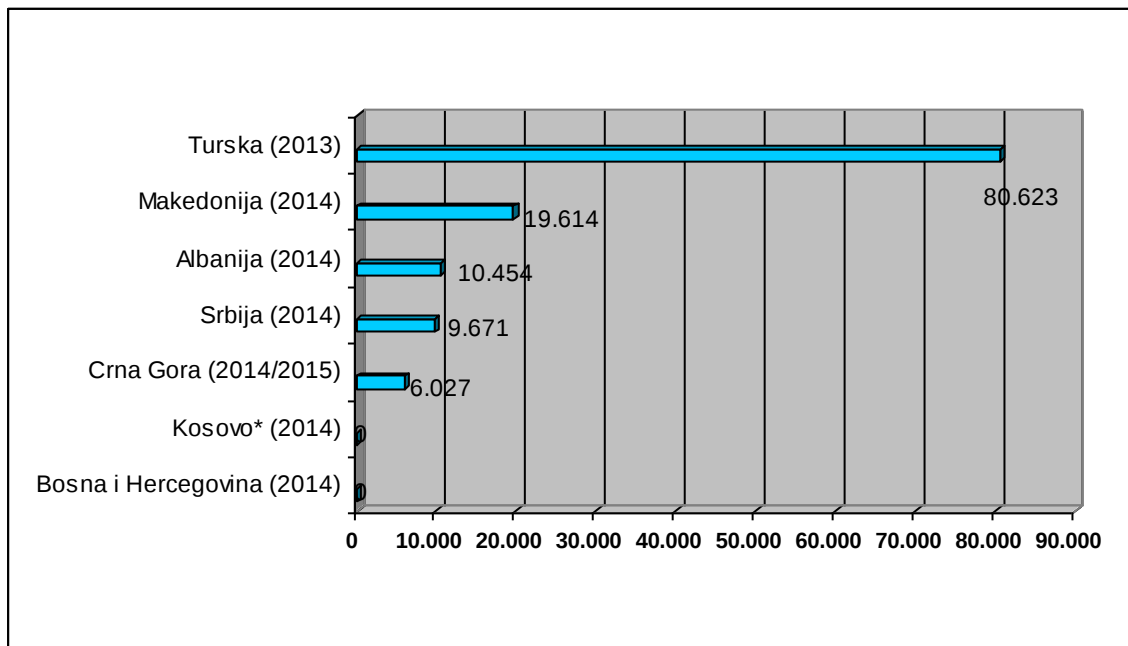
Učešće ukupnih prihoda OCD u BDP u %

Predstavljanje učešća ukupnih prihoda OCD u nacionalnom BDP je bilo moguće za pet zemalja uključenih u istraživanje. Bosna i Hercegovina i Kosovo* ili nisu imali pouzdane podatke o ukupnim prihodima OCD na raspolaganju, ili nisu uopšte imali podatke. U Turskoj je najveći udeo ukupnih prihoda OCD u nacionalnom BDP (1,34%), zatim slede Makedonija (0,96%), Srbija (0,75%) i Crna Gora (0,58%), dok je u Albaniji najmanji udeo (0,25%). Ovi podaci ne uključuju vrednost volonterskog doprinosa. Kada bi postojala metodologija za izračunavanje vrednosti volonterskog rada u ovim zemljama, učešće ukupnih prihoda OCD u BDP bi bilo znatno veće. Tako na primer, prosečan udeo prihoda neprofitnih institucija u 16 zemalja koje su učestvovala u prethodno pominjanoj studiji John Hopkins je 4,5%, pri čemu je 3,6% bez volonterskog doprinosa, a 0,9% se odnosi na vrednost volonterskog doprinosa.

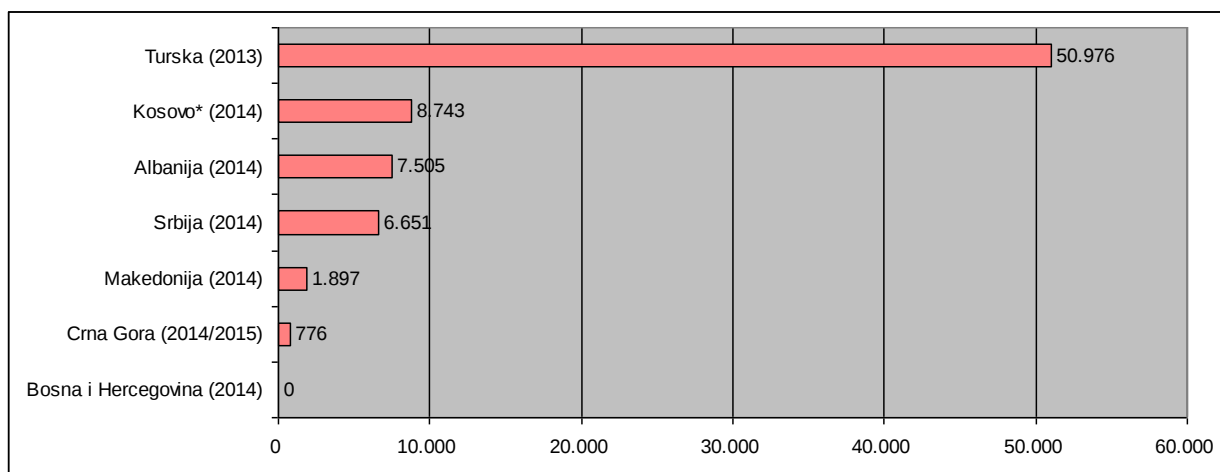
Prosečan prihod po jednoj OCD (u EUR)

¹⁵ http://www.tacso.org/doc/nar_tr2014april.pdf

U Turskoj je najveći prosečni prihod po jednoj OCD (80.623 EUR), a najniži je u Crnoj Gori (6.027 EUR) i u Srbiji (9.671 EUR), dok podaci za Bosnu i Hercegovinu i Kosovo* nisu raspoloživi. Treba imati u vidu da ovi podaci ne odražavaju velike razlike unutar zemalja u vezi sa distribucijom prihoda među OCD, posebno između udruženja i fondacija u Srbiji i Turskoj.

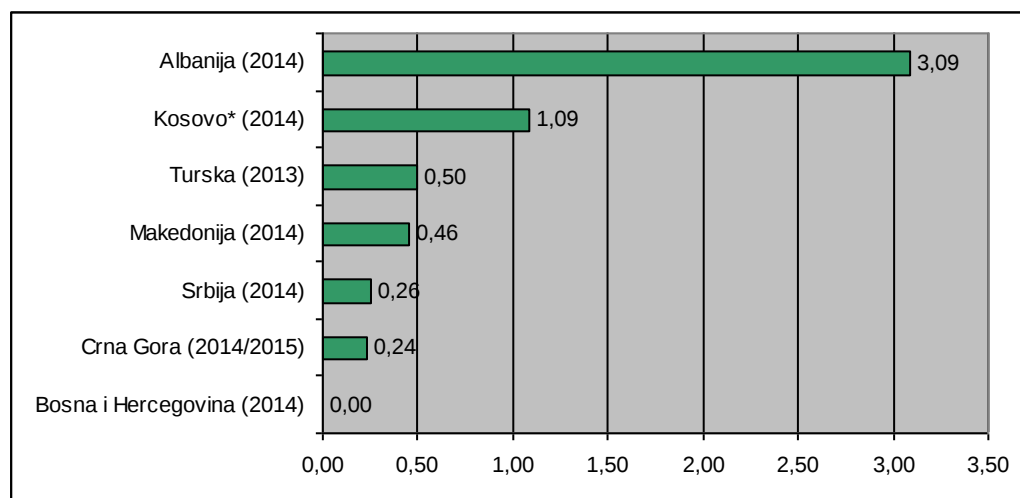
Broj zaposlenih u OCD

Podaci o broju zaposlenih u OCD se odnose na tzv. "punu zaposlenost", tj. zaposleno osoblje u OCD koje je zvanično registrovano sa svim doprinosima i porezima. Većina OCD zapošljava osoblje kroz različite tipove ugovora, o kojima podaci nisu uključeni u ovaj grafikon, jer sve zemlje ne raspolažu podacima o drugim vidovima zapošljavanja. Ovo znači da je realan broj zaposlenih u neprofitnom sektoru veći nego što je ovde predstavljeno.

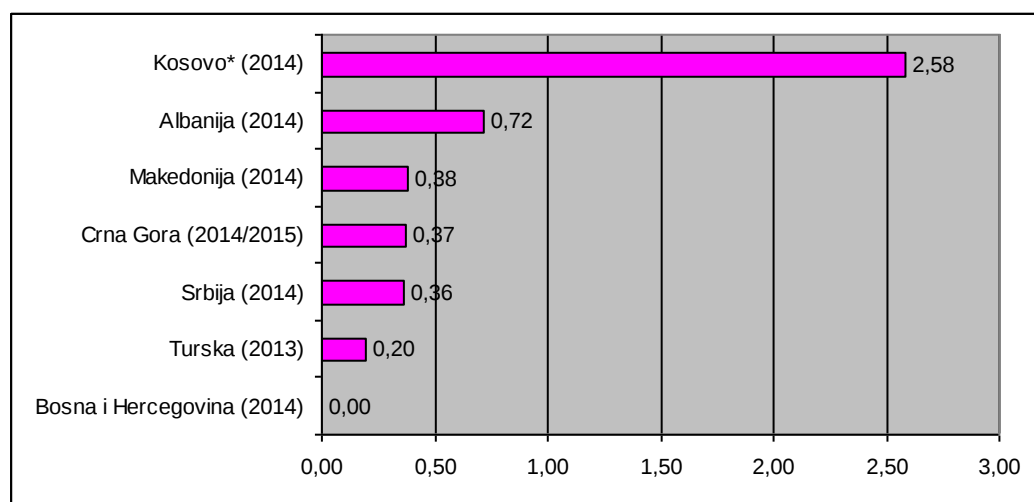
Kao što je očekivano, Turska ima najveći broj zaposlenih u neprofitnom sektoru (50.976). Naime, broj OCD u Turskoj je više nego dvostruko veći od svih ostalih zemalja zajedno. Podaci za Bosnu i Hercegovinu nisu bili raspoloživi. Srbija sa 6.651 stalno zaposlenih, u poređenju sa ostalim zemljama regiona, ima relativno mali broj zaposlenih u OCD sektoru.

Prosečan broj zaposlenih po jednoj OCD

U Albaniji je najveći prosečan broj zaposlenih po jednoj OCD (3,09), zatim sledi Kosovo* (1,09), dok ostale zemlje imaju značajno manji prosečan broj zaposlenih po jednoj OCD: Turska (0,50), Makedonija (0,46), Srbija (0,26) i Crna Gora (0,24). Podaci za Bosnu i Hercegovinu nisu bili dostupni.

Učešće zaposlenih u OCD u ukupnoj zaposlenosti u zemlji

Na Kosovu* je najveće učešće zaposlenih u OCD u odnosu na ukupnu zaposlenost (2,58%), i značajno je veće u poređenju sa ostalim zemljama (podatak za, na primer, Češku Republiku je 1,9%). Sledi Albanija sa udelom od 0,72%, dok se Makedonija, Crna Gora i Srbija kreću u sličnom rasponu od 0,38% do 0,36%. Turska ima najniže učešće broja zaposlenih u OCD u odnosu na ukupnu zaposlenost (0,20%), dok podaci za Bosnu i Hercegovinu nisu bili na raspolaganju.

Studija John Hopkins otkriva da je prosečni udeo radne snage u neprofitnim institucijama, u odnosu na ukupnu zaposlenost u 13 zemalja 7,4% (pri čemu su plaćeni zaposleni 5,2% a volonteri 2,2%).

Zajedničke preporuke na nivou regiona

Na osnovu procenjene situacije sa prikupljanjem podataka i njihovoj dostupnosti, formulisane su zajedničke preporuke koje treba koristiti kao ključne elemente zajedničkog pristupa za buduće strategije javnog zastupanja. Preporuke su razvijene na način da se podjednako odnose na vlade da preduzmu akcije i na OCD da javno zastupaju sprovođenje ovih akcija.

- ***Prepoznavanje i identifikovanje neprofitnog sektora kao sektora sa posebnim osobinama, kroz specifičnu klasifikaciju/kategorizaciju.*** U tom kontekstu neophodno je razviti obrasce prilagođene za specifičnosti neprofitnog sektora, a u isto vreme izbegavati preopterećivanje i primenjivati princip proporcionalnosti. Ovo se može lako uraditi uz pomoć UN Satelitskih računa o neprofitnim institucijama, koje nude standardan set smernica za izdvajanje računa neprofitnog sektora u nacionalnom sistemu računa na osnovu metodologije Međunarodnog sistema nacionalnih računa (SNA).

- ***Omogućavanje komparativnosti sa poslovnim i regionalnim/globalnim neprofitnim sektorom.*** Pri dizajniranju pristupa za prikupljanje podataka o neprofitnom sektoru, politike finalnih računa i formati izveštaja za OCD takođe treba da budu ažurirani, naročito s obzirom na strukturu izveštaja o prihodima i rashodima, kako bi se omogućilo poređenje sa poslovnim sektorom kao i globalno/među državama poređenje neprofitnih institucija.

- ***Javno zastupanje za redovno objavljivanje osnovnih podataka u vezi sa neprofitnim sektorom od strane relevantnih institucija.*** Ovo uključuje ekonomske podatke o sektoru, pošto se ovi podaci već prikupljaju od strane relevantnih tela, poput poreskih uprava, registarskih agencija, državnih statističkih institucija, penzijskih fondova i slično. Korisni podaci bi uključili ukupni prihod sa detaljnom strukturom, ukupne rashode sa detaljnom strukturom, razvrstane podatke o zaposlenju u sektoru, poput broja zaposlenih organizovanih prema vrsti ugovora ili prosečnoj plati, itd.

- ***Konačni podaci bi trebalo da budu dostupni bez naknade (besplatni).*** Idealno, podatke treba objaviti kao javni dokument koji je dostupan javnosti na stranicama raznih institucija i

pristupačan za preuzimanje. Štaviše, stavljanje tih podataka u jedinstven dokument bi bio korak napred u predstavljanju ekonomskih podataka o sektoru.

- ***Strateški dokumenti relevantni za OCD (strategije, dogovori, itd) bi trebalo da oslikavaju značaj i potrebu za sistematskim prikupljanjem podataka, objavljivanjem i analizom.*** Ovo bi trebalo primeniti na postojeće dokumente kojima je potrebna revizija, kao i na sve buduće dokumente.

- ***Pažljivo praćenje razvoja civilnog društva u skladu sa Smernicama EU za podršku civilnom društvu u zemljama proširenja za period između 2014 – 2020. godine, a prema zahtevu Evropske komisije za vlade zemalja proširenja.*** Razvijen je skup ciljeva, rezultata i indikatora za podršku EU civilnom društvu, što omogućava merenje napretka na nivou države kao i u celom regionu proširenja. Sistematsko prikupljanje podataka je uspostavljeno i treba da bude korišćeno za bolje prikupljanje podataka vezanih za OCD, naročito imajući u vidu da se ovi podaci koriste za pripremu godišnjih Izveštaja Evropske komisije o napretku.

- ***Potrebno je sistematsko prikupljanje podataka o volonterskom radu, kao i razvoj metodologije za računanje novčane vrednosti dobrovoljnog rada i njegovog doprinosa BDPu.*** Volonterski rad je specifična i osnovna osobina civilnog društva. Volonteri predstavljaju deo radne snage i čine aktivan deo populacije koja obavlja važne poslove i pruža usluge u društvu. Volonteri doprinose ekonomiji i BDPu, što je ključno za predstavljanje vrednosti koje volontiranje donosi društvu. “ILO Priručnik o merenju dobrovoljnog rada” je dobar početak za razvijanje takve metodologije.

- ***Dalje korišćenje već postojećih mehanizama za saradnju između vlasti i OCD za javno zastupanje za sistematsko prikupljanje podataka, analizu i objavljivanje, i/ili javno zastupanje za uspostavljanje takvih mehanizama tamo gde oni ne postoje*** (na primer kontakt osoba za OCD, savet za statistiku).

- ***Pristup informacijama, odgovaranje i pravovremena povratna informacija od strane državnih institucija bi trebalo da bude u potpunosti primenjeno u skladu sa postojećim zakonodavstvom u vezi sa slobodnim pristupom informacijama.***

U sledećem poglavlju dajemo prikaz stanja u oblasti prikupljanja, analize i predstavljanja podataka, kao i specifične preporuke za Srbiju.

Stanje sa prikupljanjem podataka u Srbiji

Stanje sa prikupljanjem podataka u Srbiji je puno izazova, što je potvrđeno tokom pripreme Nacrta plana za praćenje i procenu Nacionalne strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji 2016-2020¹⁶. Ovaj dokument je pripremljen kao sastavni deo strategije sa ciljem da uspostavi sistem njenog praćenja i procene uspešnosti. Sprovedeno je početno istraživanje na nacionalnom i lokalnom nivou, kako bi se sakupili raspoloživi podaci o neprofitnom sektoru. Od početka je bilo jasno da, za razliku od mnogih drugih oblasti gde je primaran i najveći izvor informacija Republički zavod za statistiku (RZS), koji ih prikuplja putem redovnih godišnjih statističkih istraživanja, rad OCD nije pokriven ni jednim istraživanjem Republičkog zavoda za statistiku. Podatke o OCD uglavnom prikuplja Agencija za privredne registre (APR). Neki podaci su raspodeljeni među različitim institucijama ili sakupljeni povremenim istraživanjima koje sprovede nekolicina institucija i/ili OCD.

Ovo se može delimično objasniti činjenicom da je APR pravno obavezan da registruje OCD i njihove finansijske izveštaje, prikupljajući tako osnovne podatke o veličini i razmerama sektora. Pored toga, neprofitni sektor u Srbiji je relativno mlad, sa 52% OCD registrovanih od 2010. godine do danas, pokrivajući širok spektar aktivnosti koje se još uvek niti klasifikuju niti standardizuju, što čini prikupljanje podataka još izazovnijim.

U isto vreme, pripreme za početno istraživanje su otkrile da se neki podaci sakupljaju redovno, ali se ne obrađuju i nisu predstavljeni javnosti. Na primer, Republički fond za penzijsko osiguranje (Fond PIO) prikuplja značajne informacije o osobama angažovanim u OCD (nezavisno od vrste ugovora), socijalnim doprinosima, i radnom stažu u OCD. Međutim, ovi podaci nikad nisu bili predstavljeni pre početnog istraživanja koje je tokom 2015. godine sprovela Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom. Sa druge strane, neki podaci od ključnog značaja za sektor ne postoje (na primer o volonterskom radu ili neformalnom obrazovanju).

Čitav proces gorepomenutog razvoja plana za praćenje i procenu je bio poduhvat koji je omogućio da se proceni situacija u prikupljanju podataka koji se odnose na OCD, stvarajući time početnu tačku za buduće sistematsko prikupljanje podataka i analizu neprofitnog sektora u Srbiji. Ovo će zahtevati dalji razvoj i modifikaciju postojećih sistema prikupljanja podataka, bilo kroz različite institucije, kroz redovna godišnja statistička istraživanja ili kroz angažovanje pojedinačnih OCD.

Kad je reč o dostupnosti, ključni zbirni podaci o OCD su dostupni javnosti na internet stranici APRa, koji je ranije izdavao Saopštenje o poslovanju neprofitnih institucija¹⁷, a od 2015. godine objavljuje Godišnji bilten finansijskih izveštaja za 2014. godinu, u okviru kojeg se nalaze podaci i za neprofitne institucije¹⁸. Ovaj izveštaj sadrži podatke o ukupnom prihodu i rashodu, međutim nije struktuiran na način koji je prilagođen prirodi finansija OCD. Ako se od APRa traže specifični i detaljniji podaci, treba da se plati određena nadoknada. Ako državne institucije traže podatke, oni su dostupni besplatno bez obzira koja državna institucija prikuplja podatke.

---

¹⁶ Vlada Republike Srbije treba da usvoji Predlog Strategije do kraja 2016. godine

¹⁷ http://www.apr.gov.rs/LinkClick.aspx?fileticket=cTuqyulHs_4%3d&tabid=286&portalid=0&mid=1717

¹⁸ <http://www.apr.gov.rs/LinkClick.aspx?fileticket=Mnfm93FVmBI%3d&tabid=286&portalid=0&mid=2015>

Ključni ekonomski podaci o neprofitnom sektoru u Srbiji u 2013. i 2014. godini

Tabelarni prikaz podataka za udruženja, fondacije i zadužbine u 2013. i 2014. godini

Stanovništvo (prema Popisu stanovništva 2011. godine): 7.186.862									
	UKUPNO OCD			UDRUŽENJA			FONDACIJE I ZADUŽBINE		
	2014.	2013.	Indeks	2014.	2013.	Indeks	2014.	2013.	Indeks
Broj neprofitnih institucija/OCD (udruženja, fondacije i zadužbine)	26.042	23.394	111,32	25.416	22.838	111,29	626	556	112,59
Broj građana po jednoj OCD	276	307	89,83	283	315	89,86	11.481	12.926	88,82
EKONOMSKI POKAZATELJI									
Broj neprofitnih institucija koje su dostavile izveštaj i čiji izveštaji su obrađeni	18.303	18.303	100,00	17.780	17.780	100,00	523	523	100,00
BDP RSD u 2014 ¹⁹ : 3.908.469.600.000; BDP RSD u 2013 ²⁰ : 3.876.403.400.000; Index 100,83									
BDP EUR u 2014: 33.318.600.000; BDP EUR u 2013: 34.262.900.000; Index: 97,24									
% OCD prihoda u BDP	0,75	0,70	108,16	0,65	0,61	105,93	0,11	0,09	123,69
PRIHODI U EUR	251.841.803	239.099.372	105,33	215.605.487	209.015.814	103,15	36.236.316	30.083.558	120,45
Ukupni prihodi RSD	29.465.491.000	27.018.229.000	109,06	25.225.842.000	23.618.787.000	106,80	4.239.649.000	3.399.442.000	124,72
A. Poslovni prihodi	28.173.424.000	25.956.625.000	108,54	24.263.016.000	22.740.762.000	106,69	3.910.408.000	3.215.863.000	121,60
Prihodi od prodaje robe, proizvoda i usluga	5.880.040.000	5.819.273.000	101,04	5.470.476.000	5.457.516.000	100,24	409.564.000	361.757.000	113,22
Prihodi od članarina i članskih doprinosa	4.273.998.000	3.488.404.000	122,52	4.256.717.000	3.468.482.000	122,73	17.281.000	19.922.000	86,74
Prihodi po posebnim propisima iz budžeta	621.307.000	1.012.200.000	61,38	616.764.000	1.009.467.000	61,10	4.543.000	2.733.000	166,23
Prihodi od donacija, dotacija, subvencija i sl.	15.548.233.000	13.710.567.000	113,40	12.375.638.000	11.300.140.000	109,52	3.172.595.000	2.410.427.000	131,62
Prihodi od nefinansijske imovine	1.849.846.000	1.926.181.000	96,04	1.543.421.000	1.505.157.000	102,54	306.425.000	421.024.000	72,78

19

<http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d09020101IND10%2c09020101IND20%266%3d1%2c2%2c3%26102%3dRS%262%3d%23last%23%26sAreaId%3d09020101%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

20

<http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d09020101IND10%2c09020101IND20%266%3d1%2c2%2c3%26102%3dRS%262%3d%23last%23%26sAreaId%3d09020101%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Stanovništvo (prema Popisu stanovništva 2011. godine): 7.186.862

	UKUPNO OCD			UDRUŽENJA			FONDACIJE I ZADUŽBINE		
	2014.	2013.	Indeks	2014.	2013.	Indeks	2014.	2013.	Indeks
B. Ostali prihodi	1.292.067.000	1.061.604.000	121,71	962.826.000	878.025.000	109,66	329.241.000	183.579.000	179,35
Prosečan prihod po OCD u EUR	9.671	10.221	97,97	8.483	9.152	92,69	57.885	54.107	106,98
Prosečan prihod po OCD koje su predale finansijske izveštaje u EUR	13.760	13.063	105,33	12.126	11.756	103,15	69.286	57.521	120,45
RASHODI U EUR	236.409.752	232.459.451	101,70	201.959.564	202.792.372	99,59	34.450.188	29.667.080	116,12
Ukupni rashodi RSD	27.659.941.000	26.267.918.000	105,30	23.629.269.000	22.915.538.000	103,11	4.030.672.000	3.352.380.000	120,23
A. Poslovni rashodi RSD	25.887.558.000	24.431.993.000	105,96	22.365.384.000	21.286.911.000	105,07	3.522.174.000	3.145.082.000	111,99
Troškovi zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda	9.983.047.000	9.451.206.000	105,63	8.532.192.000	8.163.447.000	104,52	1.450.855.000	1.287.759.000	112,67
Troškovi donacija	1.210.142.000	809.360.000	149,52	537.596.000	239.909.000	224,08	672.546.000	569.451.000	118,10
B. Ostali rashodi RSD	1.772.383.000	1.835.925.000	96,54	1.263.885.000	1.628.627.000	77,60	508.498.000	207.298.000	245,30
Broj zaposlenih u OCD	6.651	6.246	106,48	6.044	5.658	106,82	607	588	103,23
Prosečan broj zaposlenih po OCD	0,26	0,27	95,7	0,24	0,25	95,99	0,97	1,06	91,69
Prosečan broj zaposlenih po OCD koje su dostavile izveštaj	0,36	0,34	106,48	0,34	0,32	106,82	1,16	1,12	103,23
Ukupna zaposlenost u Srbiji²¹	1.845.494	1.864.783	98,97	1.845.494	1.864.783	98,97	1.845.494	1.864.783	98,97
Udeo u ukupnoj zaposlenosti, %	0,36	0,33	107,60	0,33	0,30	107,94	0,03	0,03	104,31
Broj volontera	N/A	N/A		N/A	N/A		N/A	N/A	

²¹ <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=24>

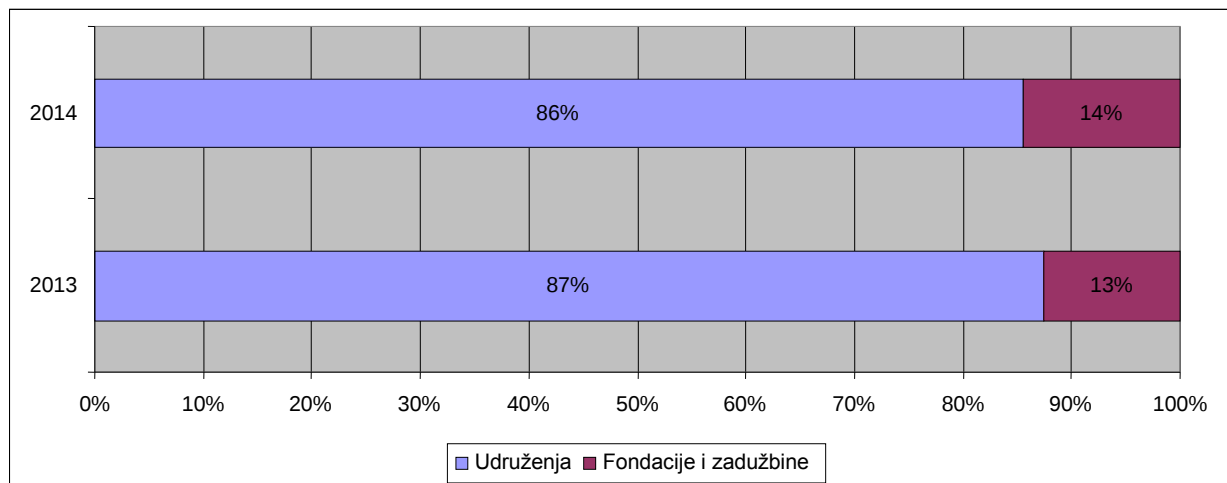
Prema APRu²² u trenutku pisanja i dopunjavanja ovog izveštaja (decembar 2015, tj. maj 2016. godine). u Srbiji je registrovano 27.622 OCD, od čega 26.942 udruženja i 680 fondacija i zadužbina²³. Međutim, finansijski podaci u ovom izveštaju pokrivaju 2013. i 2014. godinu²⁴, pošto podaci iz 2015. godine još uvek nisu dostupni. Iz tog razloga, u ovom izveštaju se koriste podaci o ukupnom broju OCD u 2013. godini, kada je bilo 23.394 OCD u Srbiji, od kojih 22.838 udruženja (97,6%) i 556 fondacija i zadužbina (2,4%). U 2014. bilo je registrovano ukupno 26.042 OCD, tj. 25.416 udruženja i 626 fondacija/zadužbina.

Prihodi OCD u 2013. i 2014. godini

Rad fondacija/zadužbina i udruženja regulišu različiti zakoni, odnosno u nadležnosti su različitih ministarstava. Međutim, APR je zadužen za sva navedena pravna lica, kako u pogledu registracije tako i u pogledu prikupljanja statusnih i finansijskih podataka. Dok udruženja i fondacije ne moraju posedovati imovinu/kapital da bi se legalno osnovala, postoji bazični zahtev za imovinu/kapital za osnivanje zadužbine (dinarski ekvivalent iznosu od 30.000 EUR). Štaviše, postoji pravni zahtev za održavanje ove imovine/kapitala.

Prema APRu, 78% od ukupnog broja OCD je predalo svoje finansijske izveštaje za 2013. godinu dok je to za 2014. učinilo nešto manji broj OCD (70%).

Ukupni prihodi OCD u 2013. godini i 2014. godini

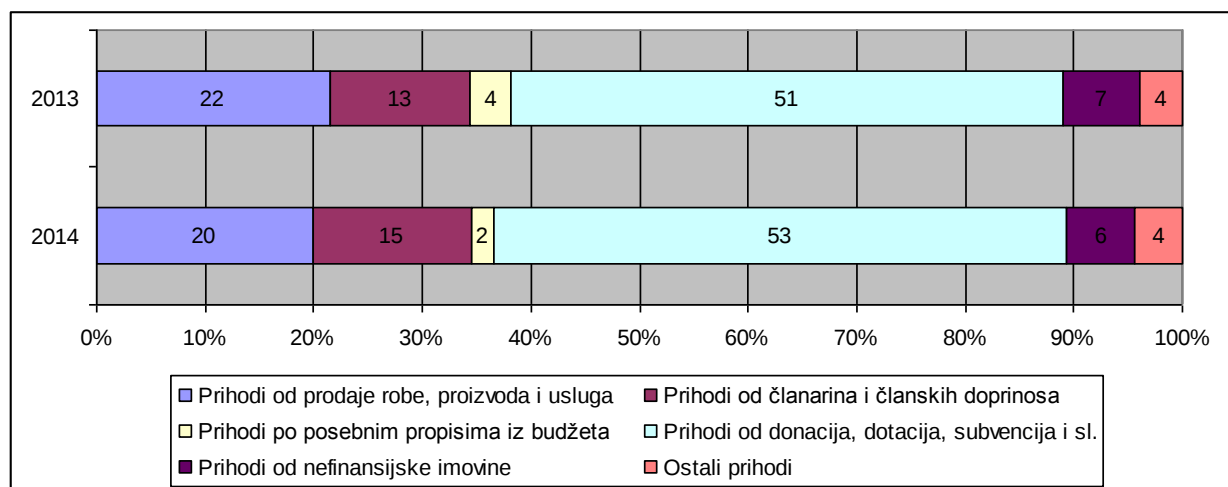
²² <http://www.apr.gov.rs/eng/Home.aspx>

²³ Stanje na dan 17.05.2016, izvor: <http://www.apr.gov.rs/>

²⁴ Godišnji bilten finansijskih izveštaja za 2014. godinu, Preliminarni podaci za statističke potrebe, APR, Juli 2015. godine.

Ukupni prihod OCD u 2013.godini je iznosio 239.099.372 EUR, a u 2014. 251.841.803 EUR. U ukupnom prihodu OCD u 2013. godini, udruženja učestvuju sa 87%, a fondacije i zadužbine sa samo 13%, što je posledica veoma malog broja fondacija i zadužbina u Srbiji, od kojih je 40% osnovano u poslednjih pet godina. Situacija je neznatno drugačija u 2014.godini kada su udruženja u ukupnom prihodu OCD učestvovala sa 86%, a fondacije i zadužbine sa 14%.

Struktura prihoda OCD u 2013. godini i 2014.godini

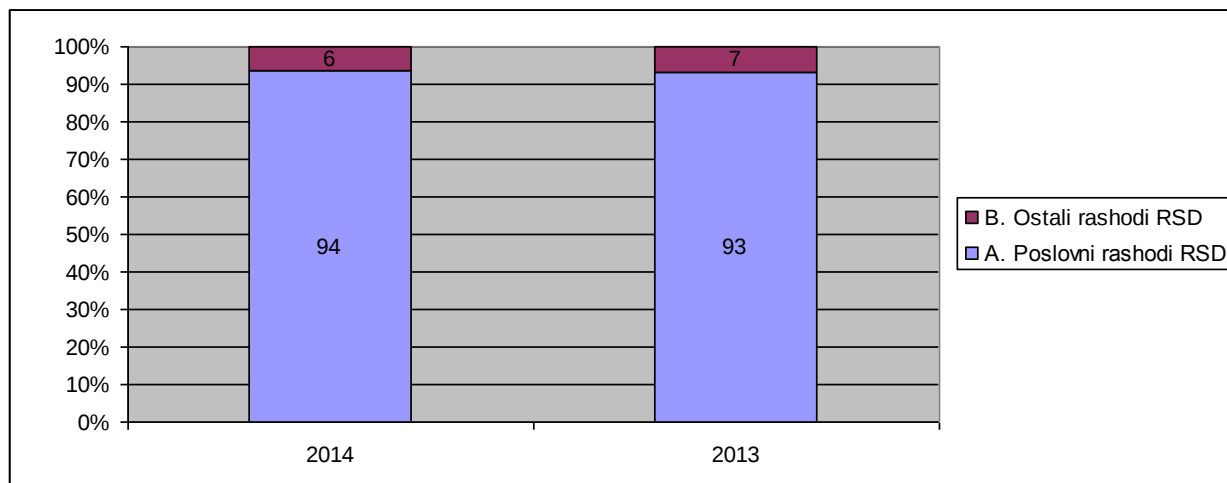
Poslovni prihodi čine u 2013. godini 95%, odnosno u 2014. godini 96% od ukupnih prihoda. Struktura prihoda među udruženjima i fondacijama/zadužbinama je skoro ista, mada oni nisu dati na nivou detalja koji oslikava specifične osobine OCD (na primer, prihodi od članarine kod udruženja). Takođe, primetno je da se postojeća struktura nije bitno promenila u dve godine: više od polovine prihoda u obe godine dolazi od donacija, dotacija i subvencija (51% u 2013. i 53% u 2014), te od prodaje roba i usluga (22% u 2013 i 20% u 2014). Najmanji deo prihoda dolazi po osnovu posebnih propisa iz budžeta (4% u 2013 i 2% u 2014.godini).

Ukupni prihod OCD u Srbiji je činio 0,70% BDP Srbije u 2013. Godini, odnosno 0,75% u 2014.godini, što predstavlja blagi porast.

Prosečni prihod po OCD u 2013. godini je iznosio 10.221 EUR. U 2014. godini taj iznos bio je 9.671 EUR. Međutim, važno je naglasiti razliku u proseku između udruženja (9.152 EUR u 2013, tj. 8.483 EUR u 2014.) i fondacija (54.107 EUR u 2013 i 57.885.EUR u 2014.).

Ako se prosek računa na osnovu broja OCD koje su predale finansijske izveštaje, onda su proseci u 2013. nešto viši: 13.063 EUR za OCD, 11.756 EUR za udruženja i 57.521 EUR za fondacije, dok su u 2014. proseci bili: 13.760 EUR za OCD, 12.126 EUR za udruženja i 69.286 EUR za fondacije i zadužbine.

Struktura rashoda OCD u 2013. godini i 2014. godini

Ukupni rashodi sektora civilnog društva u Srbiji u 2013. godini su iznosili 232.459.451 EUR, a u 2014. 236.409.752 EUR. Od toga su poslovni rashodi činili 93% u 2013. odnosno 94% u 2014. Troškovi zarada, naknada zarada i ostalih ličnih primanja su sastavni deo poslovnih prihoda, a u odnosu na ukupne prihode činili su po 36% u obe godine, dok su troškovi donacija činili 3% u 2013, odnosno 4% u 2014. godini.

Prosečni rashodi po OCD su iznosili 9.937 EUR u 2013, odnosno 9.078 EUR u 2014, što predstavlja blagi pad prosečnih rashoda po OCD, izražen u EUR. Kao i u slučaju prihoda, struktura troškova u ovom izveštaju nije data detaljno.

Zaposleni u OCD u 2013. godini i 2014. godini

Podaci APRa pokazuju da je prosečan broj zaposlenih u OCD u Srbiji krajem svakog meseca 2013. godine bio 6.246 (stalno zaposleni po osnovu ugovora o radu), od kojih 91% radi u udruženjima, a svega 9% u fondacijama/zadužbinama. Tokom 2014. godine u OCD je nešto više stalno zaposlenih – 6.651, sa istim udelom zaposlenih u udruženjima, fondacijama i zadužbinama kao i tokom 2013. godine. Ukupan broj stalno zaposlenih u OCD predstavlja 0,36% ukupno zaposlenih u Srbiji u 2014. godini.

Prosečno je tokom 2014. godine po OCD bilo zaposleno 0.27 osoba, pri čemu je prosečno 0,24 osobe bilo zaposleno u udruženjima, a 0,97 u zadužbinama/fondacijama. Ovo je blagi pad u odnosu na 2013. godinu, pre svega usled povećanog broja registrovanih OCD.

Više je ljudi angažovano u OCD kroz različite vrste ugovora, kao što je autorski ugovor ili ugovor o delu, nego li po ugovoru o radu (stalno zaposleni), što udvostručuje broj ukupno zaposlenih u neprofitnom sektoru. Ovo potvrđuju i poslednji raspoloživi podaci Republičkog fonda za penzijsko osiguranje (Fond PIO), koji pokazuju da je bilo 14.206 osoba zaposlenih u OCD u Srbiji 2013. godine, putem različitih vrsta ugovora što predstavlja 0,83% od ukupnog broja zaposlenih u Srbiji te godine.

Što se tiče podataka o volontiranju, nema sistematskih, sveobuhvatnih podataka o broju volontera, volonterskih sati ili novčane vrednosti volonterskog rada. Neki podaci se prikupljaju od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, u skladu sa Zakonom o volontiranju (koji registruje organizatore volontiranja, volontere, zahteva izveštaje od organizatora etc). Međutim, ovi podaci nisu pouzdani, jer većina OCD ne šalje takve izveštaje/inoformacije. Na primer, podaci Ministarstva pokazuju da je bilo 1.166 registrovanih volontera 2014. godine, dok poslednje istraživanje iz 2011. godine²⁵ ukazuje na to da ima više od 150.000 aktivnih volontera u Srbiji.

Preporuke za Srbiju

- **Primena Nacionalne strategije i plana za praćenje i procenu Nacionalne strategije**, koji treba da budu uskoro usvojeni – OCD treba da insistiraju na prikupljanju podataka, obradi i objavljivanju, kao što je predviđeno u ovim dokumentima. Ovo zahteva razvoj nekoliko ciljanih kampanja javnog zastupanja usmerenih ka različitim poglavljima koje pokriva Nacionalna strategija;
- Poseban fokus treba da se stavi na **obezbeđivanje transparentnih i detaljnih podataka o finansijskim pokazateljima neprofitnog sektora i njihovo detaljno objavljivanje**, nego što je sada slučaj (detaljna struktura prihoda i rashoda po udruženjima i fondacijama/zadužbinama);
- **Sistematsko prikupljanje podataka o volontiranju** je neophodno, kao i razvoj metodologije pomoću koje bi se obračunavala novčana vrednost volonterskog rada i njegovog doprinosa BDPu.

---

²⁵ Procena stanja u sektoru OCD u Srbiji, Septembar 2011; Građanske inicijative u saradnji sa Kancelarijom za saradnju sa civilnim društvom.

Prilozi

Prilog 1. Statistički podaci - Ekonomska vrednost neprofitnog sektora - Prva radna verzija

Država: _____

<u>Redni broj</u>	<u>Ekonomski pokazatelji</u>	<u>Postoje (Da/Ne)</u>	<u>Ako DA (podaci postoje), ko prikuplja podatke²⁶</u>	<u>Ako DA, podaci se objavljuju/raspoloživi su</u>		<u>Period publikovanja</u>
				<u>automatski</u>	<u>na zahtev</u>	
1.	Ukupni prihodi					
2.	Doprinos BDP					
3.	Struktura prihoda					
4.	Raspon OCD prema veličini prihoda					
5.	Top 10 OCD prema visini prihoda					
6.	Ukupni rashodi					
7.	Struktura rashoda					
8.	Rashodi za zaposlene					
9.	Rashodi za osobe po ugovoru (honorari)					
10.	Rashodi za PDV					
11.	Rashodi za poreze					
12.	Broj zaposlenih					
13.	Top 10 OCD po broju zaposlenih					
14.	Učešće u ukupnoj zaposlenosti (%) ²⁷					
15.	Prosečna plata (neto/bruto)					
16.	Broj volontera					
17.	Broj volonterskih sati					
18.	Vrednost volonterskog rada					
19.	Registrovana ekonomska aktivnost					
20.	...					
21.	...					

²⁶ Na primer: statistički zavod, nacionalni registar, sud, ministarstvo, poreska uprava ...

²⁷ Može da se kombinuje sa neplaćenim radom (vrednost volontiranja)

Prilog 2. Statistički podaci - Ekonomska vrednost neprofitnog sektora - finalna verzija

<u>Redni broj</u>	<u>Ekonomski pokazatelji</u>	<u>Država (godina na koju se odnose podaci)</u>
1.	Ukupni prihodi	
2.	Struktura prihoda	
3.	Ukupni rashodi	
4.	Struktura rashoda	
5.	Rashodi za poreze (PDV + lični dohodak + profit)	
6.	Broj zaposlenih	
7.	Broj volontera	